

SABAHATTİN ALİ

Kağıru

5. BASKI

♥ can
modern

SABAHATTİN ALİ
KAĞNI

Can Modern

Kağnı, Sabahattin Ali

© 2019, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Yeni Kitapçı, 1936

Can Yayınları'nda 1. basım: 2019

5. basım: Şubat 2023, İstanbul

Bu kitabın 5. baskısı 2000 adet yapılmıştır.

Editör: Şirin Etik

Düzeltili: Aylin Samancı Elmasdağ

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: Melisa Matbaacılık Yayıncılık San ve Dış Tic. Ltd.
Maltepe Mah. Davutpaşa Çiftelhavuzlar Sk. No:16 Acar San. Sit.
Zeytinburnu, İstanbul
Sertifika No: 45099

ISBN 978-975-07-2210-3

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25 Sarıyer/İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

SABAHATTİN ALİ
KAĞNI

ÖYKÜ

♥can

SABAHATTİN ALİ, 1907'de Gümölcine'nin Eğridere (bugün Ardino, Bulgaristan) kasabasında doğdu. Çocukluk yılları ve eğitim hayatı savaş şartlarında geçti. 1926'da İstanbul Öğretmen Okulu'ndan mezun olan Ali, Yozgat'ta bir yıl öğretmenlik yaptıktan sonra Milli Eğitim Bakanlığı bursuyla Almanya'ya gitti. 1928-1930 yıllarında Potsdam'da yaşadı. Türkiye'ye döndükten sonra okullarda Almanca dersleri verdi; Türk Dil Kurumu'nda ve Tercüme Odası'nda çalıştı, Kleist ve Hebbel gibi yazarlardan çeviriler yaptı. 1926'dan sonra dönemin çeşitli dergilerine yazdı, *Değirmen* (1935), *Kağrı* (1936), *Ses* (1937), *Yeni Dünya* (1943) ve *Sırça Köşk* (1947) adlı öykü kitaplarıyla çağdaş Türk öykücülüğünün seyrini değiştiren yazarlardan oldu. Modern ve sade üslubunu romanlarına da taşıyan yazar, *Kuyucaklı Yusuf*'ta (1937) taşra insanını ve *İçimizdeki Şeytan*'da (1940) dönemin aydınlarının dünyasını çarpıcı bir dille anlattı. Yıllara yayılan bir aşkı anlattığı son romanı *Kürk Mantolu Madonna* (1943) başyapıtı oldu. 1940'larda *Markopaşa* adlı mizah dergisini çıkardı; siyasi düşünceleri sebebiyle hapse girdi. 1948'de Avrupa'ya kaçmak istedi fakat anlaştığı kaçakçı tarafından Bulgaristan sınırında öldürüldü. Ali'nin pek çok şiiri bestelendi; öyküleri, romanları sahneye ve filmlere uyarlandı.

Sabahattin Ali'nin Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

İçimizdeki Şeytan, 2019

Kuyucaklı Yusuf, 2019

Kürk Mantolu Madonna, 2019

Ses, 2019

Yeni Dünya, 2019

Değirmen, 2019

Sırça Köşk, 2019

Yayıncının Notu

Bu kitabın hazırlığında, ilk baskı metnini esas aldık. Yazarın üslubuna ve kelime tercihlerine müdahale etmedik; sadece imlasını günümüz kurallarına uyarladık. Bugün kullanılmayan veya nadir kullanılan Farsça ve Arapça kelimeler için kitabın sonuna bir sözlük ekledik. Yabancı kelimeleri ve özel isimleri de özgün şekilleriyle yazmaya çalıştık. Döneme dair gerekli bilgileri ve terimleri sayfa sonlarına dipnot düştük.

İçindekiler

Kağı.....	11
Kamyon	17
Kafa kâğıdı	23
Gramofon Avrat	27
Arap Hayri	33
Bir Şaka.....	41
Duvar.....	49
Pazarcı.....	57
Apartman.....	65
Arabalar Beş Kuruşa	71
Fikir Arkadaşı.....	77
Düşman	83
Bir Skandal.....	95

KAĞNI

Bir tarla meselesi yüzünden Savrukların Hüseyin, Arkbaşı'nda Sarı Mehmet'i vurdu.

Otuz evli köy birbirine girdi. Şaşırıldılar. Herkes korku içinde candarmaların gelmesini bekliyordu. Halbuki karakol buraya altı saat uzaktaydı; köyden kimse cinayet haberini götürmedikçe on beş gün bile uğramazlardı. Bu, köylünün aklına en geç geldi; ondan sonra köyün ihtiyarları kahvede Hüseyin'in babası Mevlût Ağa'nın etrafında toplandılar. Sarı Mehmet'in bir tek ihtiyar anasından gayrı kimsesi yoktu. Onu karşılarına aldılar; davacı olmaması için kendisine nasihat etmeye başladılar. İmam, "Ülen kocakarı," diyordu. "Dava edersen ne kazanacaksın? Kim gider de Mevlût Ağamızın oğlu adam vurdu diye şahitlik eder? Etse bile sen ayda bir-iki defa kasabaya gidip her seferde dört-beş gününü gâvur edersen tarlanı kim eker, işine kim bakar? Kasaba iki günlük yol, gidersin, şahitlerin gelmedi, haftaya uğra derler, mahkemen talik olur. Sen gününü şaşırıp gidemezsin, candarma seni alır götürür, gayrı kendin istesen bile yakarı sıyramazsın, evin barkın yıkılır. İşte bir kazadır oldu. Cenabıhak böyle istemiş, Allah'ın emrine mahkemeye mi karşı koyacaksın? Ne yapsan oğlun geri gelmez. Gel bu işi kapatalım. Sarı Mehmet'in sana zaten bir faydası yoktu ki; düğünde

seyranda gezer, sattığın iki şinik ekinin parasını avratlara yedirirdi. Bak Mevlüt Ağa bundan sonra seni hep kollayacağını söylüyor. Ne dersin?”

Bütün bu sözleri oturduğu yerde başını sallayarak dinleyen ve çapaklı, ağlamaktan kızarmış gözlerini, budaklı bir dala benzeyen iri mafsallı, çatlak derili elleriyle silen kocakarı, imam lafını bitirdikten sonra da hep aynı şekilde sallanmakta devam ediyordu. Bir demet kuru ot gibi başındaki yamalı ve kirli örtünün altından fırlayan kınası solmuş kır saçlarını yüzünden ve ıslak yanaklarından çektir. Anlaşılmaz şeyler mırıldandı.

Orada oturanlardan birkaçı daha kocakarının karşısına geçip çömelerek yarı kandırır, yarı tehdit eder şekilde uzun uzun söylendiler, “Öyle değil mi, ha? Deyiversene, ha! Aklın yattı mı? Deyiversene!” diye diller döktüler.

Bu sırada ölü dışarıda, kahvenin bahçesindeki peykelede bir hasırın üstünde yatıyordu. Üstüne eski ve pis bir keçe örtmüşlerdi. Başucunda iki-üç sinek dolaşüyor, vınılıyordu. Biraz ötede, güneşten gözlerini kırıştıran bir sürü ufak çocuk, ellerinde boylarından büyük değneklerle ve hiç seslerini çıkarmadan bu üstü örtülü ölünün, keçenin alt ucundan fırlayan ayaklarına bakıyorlardı. Tabanları ve topuğu tamamen delik kalın bir yün çorabın içinde donuk bir sarılık alan bu hareketsiz ayaklar ve bunların üzerinde uçan ve kalkıp inerken güneşe rastlayınca yemyeşil parlayan sinekler onları eğlendiriyordu. Ara sıra içlerinden biri uzaklardan kendisini çağıran anasının sesine koşuyor, biraz sonra yine koşup gelerek eski yerini ve kımıldamayan tavrını alıyordu.

Kahvedekiler yavaş yavaş çıktılar. Kocakarı oğlunun başucuna gidip oturdu. Bir eliyle sinekleri kovmaya, öteki eliyle ihtiyarlıktan ve hastalıktan bir nohut kadar ufalmış olan gözlerini silmeye başladı. Bir hastanın başını bekliyor gibiydi. Elini ağır ağır sallayarak sinekleri kovalıyordu. Bir

ihtiyar, kısık sesiyle bağıarak çocukları evlerine gönderdi. Diğerleri de yavaş yavaş dağıldılar. Birkaç delikanlı cenazeyi alıp evine götürdüler. Akşama doğru her şey eski haline gelmişti. Sanki uzun bir hastalıktan sonra eceliyle ölmüş kadar sükûnetle ölü yıkandı ve gömüldü. Mevlût Ağa, ezandan evvel Sarı Mehmet'in anasına iki tane sütlü keçi ile bir torba un ve bir kesekâğıdı şeker yolladı.

Bir ay kadar sonraydı, köye iki süvari candarma geldi. Kahvenin önünde indiler. Bunları görünce muhtarın yüreği "hop" dedi, çünkü bunlar karakolun candarmaları değildi, herhalde vilayetten geliyorlardı. Candarmaların biri kahvede hemen kâğıt kalem çıkardı, muhtardan başlayarak herkesin ifadelerini almaya koyuldu. Öbür candarma köyün meydanında aşağı yukarı dolaşıyordu.

Mesele derhal köye yayıldı. Savrukların Hüseyin'le kavgalı olan ve kasabada pabuççuluk yapan Garip Mehmet, köylülerden duyduğu cinayet işini hemen hükümete bildirmişti. Müddeiumumi evvela kendisi doktoru da alıp gelecekti. Sonra ağustosun bu sıcağında at üstünde günlerce yolculuğu pek gözüne kestiremedi; işi tahkik etmelerini söyleyerek açığöz iki candarma yolladı. Doktor, daha ihtiyatlı bulunmak için, eğer bir cinayet varsa cesedi çıkarıp kasabaya getirmelerini candarmalara sıkı sıkı tembih etti.

Sarı Mehmet'in anası ifadesinde hiçbir şey söylemedi. Yalnız, "Ben kimseden davacı değilim!" dedi. "Oğlun eceliyle mi öldü, vuruldu mu?" sorgusuna bile aynı cümleyle mukabele ediyordu. Oğlunun acısı daha içinden çıkmamıştı, fakat hükümet kapısına düşmek ona oğlunun ölümünden daha çok korkunç geliyordu. Otuz sene evvel bir kere kasabanın pazarında köylülerden biri bir torba bulgur çaldırılmış ve bunu şahit göstermişti. O zaman tam altı ay mahkemeye gidip geldiğini ve tarlaların yüzüstü kaldığını düşünüyordu. Halbuki o zaman daha gençti de...

Sonra Mehmet geri gelecek değildi, Mevlût Ağa'yı düşman etmekten de hayır çıkmazdı; sonra köyde açlıktan ölürdü. Onun için hep inkâr etti.

İkinci üstü candarmalar mezarlığa gidip köylülerle Mehmet'in ölüsünü mezardan çıkarttılar. Ancak yarım metre kadar toprağın altında olan ceset, şiddetle taaffün ediyordu. Herkes beş-on adım geri çekildi. Candarmalar Mehmet'in anasını çağırarak, "Koş bakalım kağnyı! Oğlunu kasabaya götürceksin... Doktor muayene edecek!" dediler.

Kadın, "Yavrumu mezarında bile rahat komadılar!" diye iki yanını dövüyor ve bütün Anadolu kadınları gibi ses çıkarmadan ve pek az hıçkırarak ve çömelerek ağlıyordu. Mütemediyen sallanmakta ve çatlak, kuru yumruklarını ağzına ve gözlerine götürmekteydi. Candarmasının biri ayağıyla hafifçe arkasından dokundu, "Kalk bakalım!" dedi.

Kadın kağnisını koştı, oğlunun kurtlanmış ölüsünü parça parça olmuş bir yorgana sardı, eski bir şilteyi kağnyaya serdi, ölüyü onun üzerine yatırarak hepsini birden bağladı. Bunları yaparken ikide birde duruyor ve bir müddet ağlayıp kendi kendine söylendikten sonra tekrar başlıyordu. Gece olduktan sonra yalnızca yola düzüldü. Candarmalar daha evvel muhtar, imam, Savrukların Hüseyin'i birbirine bağlayarak önlerine katmışlar ve yollanmışlardı.

İhtiyar kadın, iki sıska ve küçük, birer eşek kadar küçük öküzün çektiği kağnının arkasında çıplak ayakları taşlara takılarak ve elinde değnek, ağlamaktan kısılmış sesiyle öküzlere bağirmaya çalışarak yürüyordu. Yaz gecelerinin parlak ay ışığı altında çakalların sesini bastıran bir gıcırtyla ağır ağır ilerleyen bu kağnyı, hiç de bir ölü taşıya benzemiyordu: Öküzler sırtlarına vuran aydınlık altında canlı ve gürbüz; yamalı yorgan ve köhne kağny fevkalade kıymetli bir madenden yapılmış gibi güzel ve

yeni görünüyorlardı. Kadının gölgesi, elindeki değnekle beraber, beyaz taşların, çalıkların üzerinden atlayarak metrelerce uzanıyor, raks eder gibi sıçırıyordu.

Halbuki altmışlık kadın, kağnıdan yayılan ağır kokuyla sersemlemiş, sendeleye sendeleye yürüyor, bazen birdenbire hızlanan öküzlerin yanında gitmeye çabalıyordu. Yavaş yavaş ayakları sürüklenmeye, ağlamaktan, içine akıta akıta ağlamaktan daralan göğsü nefes alamamaya başladı.

Kağnının kenarına tutunarak biraz daha yürüdü. Ayakları birbirine dolaşıyordu. Öküzlere “oooha” diye bağırarak istedi, sesi boğazından çıkamadı, elleri kağnıdan kurtuldu, yere yuvarlandı, tozların içinde tekrar ayağa kalkarak koştu. Karşıdan doğru yeni çıkan serin bir rüzgâr üç etekli entarisini ve şalvarının paçalarını uçuruyor, yırtık yazma başörtüsünü siyah bir bayrak gibi dalgalandı- rıyordu. Kağnıya yetişmeden tekrar düştü, yüzü yolun beyaz ve kül gibi ince tozlarına gömüldü.

Kağnı, taşlara çarptıkça, üzerinde bağlı ölüyü iki tarafa fırlatarak ve yükselip alçalan uzun, yanık gıcırtilar çıkararak ve ay ışığının altında ve gecenin sessizliği içinde arkasında hafif bir toz bulutu bırakarak ağır ağır kendi bildiğine ilerliyordu.

1935

*Fakat sorarım size: Köylü verdiği-
mukabil ne alır? Yolunu kendi
yapmaya mecburdur, sokakları
zavallı talihinden daha karanlıktır ve
mektep, yüz köyün birinde bile
yoktur. Candarma oralara asayıştan
ziyade vergi tahsilini temin için
gider. Kendimizi aldatmayalım,
köylü mütemediyen vermiş, buna
mukabil hiçbir şey almamıştır.
Bunları itiraf etmek belki, eğer bir
parça vicdanımız varsa, yediğimiz
bir lokma ekmeğin boğazımızda
kalmasına sebep olacaktır ve ihtimal
vicdanımızın sadasını duymamak
için, "Köylü efendimizdir!" gibi
cümleler güzel birer morfündür. Fakat
hiçbir cümle hakikati değiştirmek
iktidarında değildir.*

*Sabahattin Ali öykülerinde kendi
dönemi içinde zamansız olanı
buluyor, yerel olandan evrensele
ulaşılıyor. Habercilikle masalcılığı,
anıya efsaneyi, bir gözlemcinin
tarafsızlığıyla kıssadan hisseler
anlatan bir çınar altı meddahının
dilini birbirine harmanlıyor.*

